

„Székely önkormányzattörténet című munkámat tekintem főművemnek”

Novák Károly István beszélgetése Pál-Antal Sándor nyugalmazott levéltáros-történésszel

– Tudományos, kutatói és közéleti tevékenységéért Pál-Antal Sándor nyugalmazott levéltáros-történésznek a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottsága Arany János-émlékéremet adományozott.

– 2009. május 4-én a Magyar Tudományos Akadémia közgyűlést tartott. A közgyűlés keretén belül a Határon Túli Magyar Tudományosság Bizottsága osztotta ki az Arany János-díjat és az Arany János-éremet. Három héttel korábban értesültem arról, hogy tevékenységemet Arany János-éremmel méltatják. Nagy elégtétel volt az, hogy rám gondoltak, hogy az 5 díjazott között vagyok, egy kárpátaljai, egy szlovákiai, egy vajdasági és még egy erdélyi személy, Murádin Jenő mellett. Felmértem a díjazott kollégák életkorát, körülbelül egykorúak velem, tehát olyan 70 év körüli a társaság. Az érme a tudományos tevékenység elismerése. Nagy elégtétel, hiszen tudatosította bennünk azt, hogy munkánk nem volt hiábavaló, a legfelsőbb tudományos fórum is méltatja és elismeri.

– Nyilván a legújabb érem a legfényesebb. Viszont korábban szintén az első erdélyiek között részesült egy másik rangos szakmai kitüntetésben, a Pauler Gyula-díjban, amely ismereteim szerint a magyar levéltárosoknak járó legmagasabb elismerés.

– Ez így van. Azt mondhatom, hogy az elismerésekkel most már igazán elégedett

lehetek, hiszen szakmai vonalon, a levéltárosi tevékenységemért is megkaptam a legmagasabb magyar díjat, a Pauler Gyula-díjat. Azt kell mondjam, hogy teljesen meglepetésszerűen kaptam. Egy ismerősöm a Művelődési Minisztériumból nyíltan megmondta, hogy Sándor, gratulálok, a te érdekedben kiskapun senki sem kilincsel, te úgy kaptad meg, mint aki megérdemli.

Most jutottam oda, hogy mind a szakmai munkám, mind a tudományos tevékenységem elismerése megtörtént.

– Az nem kis dolog, hogy szakmai vonalon ekkora elismerés érte, hiszen szinte a legutóbbi időkig ön volt az egyetlen magyar levéltáros. Amikor nyugalomba vonult, akkor úgy is emlegették, hogy az „utolsó mohikán”.

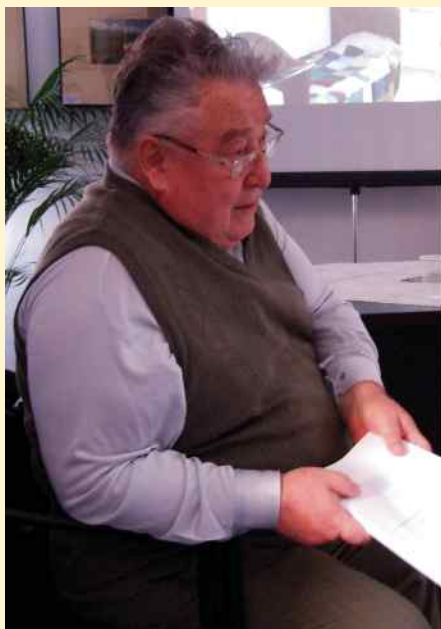
– Sajnos volt egy ilyen időszak, hiszen ezelőtt tíz évvel tényleg az egyedüli magyar levéltáros voltam az Állami Levéltári hálózatban. Miután nyugdíjaztak, nyugalomba vonultattak, folytattam a tevékenységemet, de már munkaviszony nélkül. Egyetlen magyar levéltáros sem volt, az utódomat, László Mártont, Marosvásárhelyen 2 évi közbenjárással sikerült végül alkalmaztatni.

– A szakma előtt közismert, hogy évtizedek óta, széles témakörben közölt tudományos dolgozatokat, több önálló kötetet jelentetett meg, társszerzőként más kötetek létrejöttében játszott szerepet. Csiki születésű, Marosvásárhelyen él, de azért Udvarhelyről is rengeteget ír. Hogyan lehetne körülhatárolni, melyek azok a kutatási pontok, amelyek a leginkább foglalkoztatják?

– Amikor 1962. november 1-jén a marosvásárhelyi levéltárba kerültem, a következő elvet szögeztem le: ha itt ülök a le-

véltárban, a történelemtudomány forrásánál, akkor így ak a forrás tiszta vizéből. Tehát nem elégedtem meg azzal, hogy egy tisztviselő vagyok. Ahhoz, hogy ne maradjak csupán közigazgatási tisztviselőnek, tevékenynek kellett lennem munkaidőn kívül is, tudományos munkát kellett végezni. Az elején nehezen ment, mivel csak otthon tudtam ilyen tevékenységet folytatni, a munkahelyemen nem igen lehetett. Azonban a középkori és a későbbi időszakok levéltárainak rendezésekor, az okiratok cédulázásakor egy-egy témát megjegyeztem magamnak, jegyzeteket készítettem, hogy hol találhatóak a források. Mikor vettem e munkámnak hasznát? 50 éves koromban, amikor 1990-ben megnyílt a lehetőség a szabad kutatás előtt. Akkor nagyon sokan csodálkoztak, kérdezték, hogyan vagyok képes egy évben egy könyvet az asztalra tenni? A válasz, hogy nem akkor kezdtem gondolkodni, hogy vajon miről tudok írni, már megvoltak az előre kijelölt témáim, és az is, hogy hol kapom meg a forrást hozzá. Csak fel kellett keresnem őket, jegyzeteljek és írjak. Ez a levéltáros számára egy olyan előny, amit bűn kihasználatlanul hagyni. Ennek az eredménye, hogy a könyv, amit nemrég ismertettünk Székelyudvarhelyen, a 16. kötet (szerk. megj.: Pál-Antal Sándor: Székely székek a 18. században. II. – Udvarhelyszék 1700–1722 között). S otthon még öt kötetnyi kézirat kiadásra vár.

Mint levéltáros, elsősorban segédtudományokkal foglalkozom. A segédtudományok keretén belül intézménytörténettel, például a székely székek történetével, heraldikával, pecsétannal, a doktori tézisem is pecsétanni témájú. Mint kimondottan történelmi téma, a Székelyföld története kimeríthetetlen forrás, rengeteget lehet írni. Marosvásárhely városról legalább egy tucat tanulmányt írtam, Csíkszeredával kapcsolato-

Pál-Antal Sándor

Levéltáros-történész.

Született Karcfalván, 1939. szeptember 26-án.

1962-től a Román Országos Levéltár marosvásárhelyi kirendeltségének főmunkatársa.

Kutatási területe a székelység története, helytörténet, intézménytörténet. Több önálló kötete jelent meg, tudományos tanulmányok tucatjait közölte hazai és magyarországi szakfolyóiratokban.

Életműve: Székely önkormányzattörténet (Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2002).

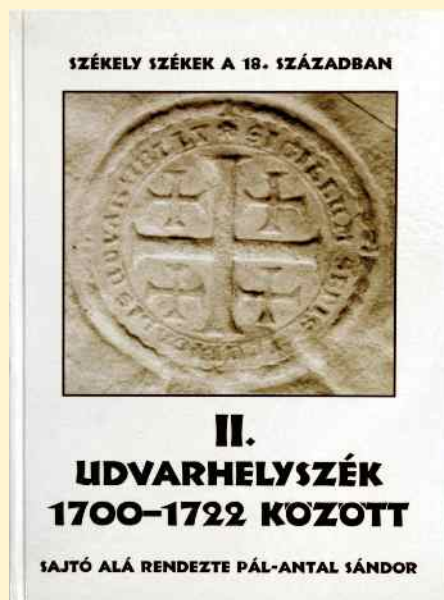
Díjai közül: Pauler Gyula-díj (2002), Arany János-díj (2009).

sat is többet, de írtam az udvarhelyszéki 18. századi pestisről is.

Székely önkormányzattörténet című munkámat tekintem főművemnek, ezen dolgoztam a legtöbbet. Ezzel mutattam meg valójában, hogy az önkormányzat-történet valahol egy alkotmány- és jog-történeti téma, tehát olyan kérdésekkel is meg kellett küszködjek, amelyek eléggé szárazak, kevésbé vonzóak. Viszont az erdélyi székelység történetébe ágyazva, igenis izgalmas téma, hogy bizonyos korszakokban hogyan alakult az önkormányzati jog. Voltak időszakok, amikor ez az önkormányzati jog kiszélesedett, kitágult, voltak olyan korszakok, például II. József idején, amikor nagyon leszűkült, és attól függően, hogy a központi hatalom mennyire volt erős vagy gyenge, szinte harmonikászerűen igazodott az önkormányzat a központi hatalom szorításához, és így van ez ma is.

– *A Mentor kiadó új sorozata, a Székely székek a 18. században második kötete a legfrissebb termése?*

– *A Székely székek a 18. században. II. – Udvarhelyszék 1700–1722 között* a kiadó legfrissebb termése. Az én legfrissebb termésem, ami a kiadónál van, az Marosvásárhely történetének első kötete, a kezdetektől 1848-ig. A tárgyalások során megegyeztünk abban, hogy a Mentor ezt még az idén ősszel megjelenteti. Ha ez megvalósul, akkor jövőben várom a *Székely székek a 18. században* sorozat harmadik kötetének a kiadását, illetve a negyedikét, az ötödiken pedig dolgozom jelen pillanatban. Van még egy kiadásra váró kéziratom, Marosvásárhely város vízszolgáltatásának története a kezdetektől a 21. századig.

Könyv Borbáth Károlyról

„*Maga-felejtő sorsunk halk tudója...*” *Borbáth Károly élete és munkássága* címmel, az Udvarhelyszék Kulturális Egyesület meg a Hargita Megyei Hagyományőrzési Forrásközpont kiadásában jelent meg Szécsi Antal könyve a vargyasi születésű, tragikus sorsú történésről. „Borbáth Károly még élete során belépett a kommunizmus korának különös legendáriumába. Élő lexikon volta, viselt dolgai, a rendszerrel szembeni csendes renitenskedése predesztináltak erre a szerepre, melyet azonban Ő sohasem játszott: ez volt a sorsa... Tragikus halála növelte a ködfelhőt körülötte...” – fogalmazott Hermann Gusztáv Mihály a borítón olvasható szövegben.

1931. január 13-án született, az elemi osztályok után a székelykeresztúri gimnáziumban tanult, erre osztálytársa, Szabó Gyula író ekképpen emlékezett: „Életének egyik legboldogabb napja 1942. szeptember 14-én volt, amikor a székelykeresztúri gimnázium hűvös termének tehetségkutató melegében ott ült az ismeretlen, habár hozzá igen hasonló gyermektársak között...” Másik osztálytársa, Sebestyén Gyula meg ezt jegyezte fel: „Mindennapi teendői elvégzésében a pontosság példája volt. Szerény, segítőkész, kitartó, minden rábízott feladat tökéletes végrehajtója. Tréfás szóvirágai, megjegyzései élvezetessé tették társaságát. A későbbi évek során messze fölülmúlta az iskola összes tanulóinak színvonalát. Főleg a humán tárgyak érdekelték.”

Kolozsváron történelem-filozófia szakot végzett, majd Leningrádba küldték, hazatérve 1958. október 1-jétől adjunktusként kinevezték a Bolyai Tudományegyetemre, de később félreállítják, áthelyezik Nagyenyedre, a Bethlen Gábor Kollégium Dokumentációs Könyvtárba, majd Torockószentgyörgyön, később szülőfalujában tanított. Máig tisztázatlan körülmények között halt meg.

Borbáth Károly síremléke a vargyasi temetőben Balázs Ödön felvétele

Szécsi Antal közeli ismerősként, majd kollégaként, a Borbáthról elnevezett iskola igazgatójaként volt részese a történész vargyasi mindennapjainak, e kötetben pedig életpályáját vázolja fel, megfogalmazása szerint „Kis könyvünk szerény próbálkozás arra, hogy ennek a szellemi örökségnek a fellelhető csekély részét átörökítsük az eljövendő nemzedékek számára.”

A könyvet eddig Vargyason, Székelyudvarhelyen és Székelykeresztúron mutatták be.

P. Buzogány Árpád

